

CEZAEVLERİNE HALK KÜTÜPHANESİ HİZMETLERİ

H. İnci ÖNAL

H. Ü. Edebiyat Fakültesi Kütüphanecilik
Bölümü Uzmanı

Halk kütüphaneleri «kadın -erkek, her yaşta her seviyede ve her meslekten okuyucunun, çeşitli konulardaki fikir ürünlerinden ücretsiz ve serbestçe yararlanmasını sağlayarak, bölgesinin kültürel, sosyal ve teknik kalkınmasına yardımcı olan kurumlar» (1) dir. Cezaevleri de, suç işleyen kişilerin toplum yaşamından kopmadan eğitilerek, topluma kazandırılması yolunda çalışan kurumlardır.

Tanımlarından anlaşıldığı üzere halk kütüphaneleri ve cezaevleri arasında bir bağlantı vardır. Bu bağlantı kişileri eğitime yönündedir. Cezaevleri temel eğitimi öğretmenler vasıtasıyla verebilirler. Ancak bu eğitimle, belirli sınırlar içinde kalınır. Halk kütüphaneleriyle cezaevlerinin işbirliği yapması ile verilen eğitim, belirli sınırları aşar, yayılır, genişler ve verimliliği artar.

SUÇLULUK VE CEZAEVLERİNE HALK KÜTÜPHANESİ HİZMETİ

«Her toplumda anti-sosyal davranışlarda bulunan, toplumsal yada hukuksal yaptırımlara konu olan bireylerin varlığı, yüzyıllar boyu düşünürleri, yöneticileri, hukukçuları, bilim adamlarını yakından ilgilendirmiştir.

Antik çağda Yunan düşünürü Platon, Kanunlar adlı yapıtında, suçu ruhun bir tür hastalığı olarak düşünmüş ve bunun üç nedeni olduğunu öne sürmüştür. Bunlar, tutkular, haz arama alışkanlığı ve bilgisizliktir. Bu nedenle Platon, suçlunun aydınlatılarak iyi edilmesini öngörmüştür.» (2)

Çağımızda, suç ve ceza, suçlunun yeniden topluma kazandırılması, suçun engellenmesi gibi konuları inceleyen «kriminoloji» adında özel bir bilim dalı gelişmiştir. «Principles of Criminology» adlı yapıtında Sutherland, kriminolojiyi, «suçu sosyal bir fenomen olarak ele alan bilginin bütünü» diye tanımlar ve şöyle devam eder: «İstenmeyen birtakım hareketler sosyal

- (1) Osman Ersoy. **Halk Kütüphanelerimiz Üzerine Bir Araştırma**. Ankara, 1966. s. 1.
- (2) Halûk Yavuzer. **Çocuk ve Suç**. İstanbul. Altın Kitaplar, 1982 ss. 11-12.

toplumlarda suç olarak belirlenir. Buna karşın bazı kimseler bu tür suçları işlemekte ve mevcut davranışlarını sürdürmekte ısrar ederler. Bu durumda toplum buna, cezalandırma, iyi etme yada engelleme gibi yollarla tepkide bulunur. İşte bu karşılıklı ilişkiler kriminolojinin ana maddesini oluşturur.» (3)

Ceza sistemleri iyi davranışları yaymak ve birlikte yaşayan kişilerin kanunları yıkmasına engel olmak üzere birçok ülkede vardır. Amaç suça engel olmak ve ıslah etmeyi sağlamaktır. Bunların gerçekleştirilmesi suçlunun rehabilite edilmesi, cezaevleri ile toplum kuruluşları arasında köprüler oluşturulmasıyla sağlanır. Birçok ülke cezaevinde kütüphane hizmeti verilmesini gerekli bulmaktadır, çünkü böylelikle tutuklular, tutukluluk sürelerini hoş, üretici ve bilgi sahibi olarak geçireceklerdir. Cezaevlerindeki tutuklular toplumun bir parçası olduklarından kütüphane hizmetlerini isterler ve buna gerek duyarlar. (4)

Tutuklulara kütüphane hizmeti sağlamak için temelde insanî, mesleki, kanuni olmak üzere, üç zorunluluk bulunur.

İnsanî görüş noktasından, tutuklular, diğer insanlardan daha fazla kütüphane hizmetine ihtiyaç duyarlar. Çünkü tutukluların hapsedilmelerinden dolayı okuma malzemelerini seçme ve oluşturma faaliyetlerinde daha az yetkileri vardır. Bu nedenle, cezaevi yöneticileri, tutuklulara yapıcı davranışlar kazandırarak, okuma yoluyla onları gerginliklerinden kurtarmaya ve karşılaştıkları sorunları kütüphane yardımıyla halletmeye çalışmalıdırlar.

Mesleki görüş noktasından, tutuklulara kütüphane hizmeti verme konusunda asla şüpheye düşülmemelidir. 1980'de Amerikan Kütüphaneciler Derneği'nce gözden geçirilen «Kütüphane Hakları Bildirisi (Library Bill of Rights)'ne göre, kütüphaneler, kitap ve diğer kaynakları ile toplumdaki tüm insanlara, gereksinim duydukları bilgiyi sağlamalıdırlar. Amerika Kütüphaneciler Derneği'nin, Halk Kütüphaneleri Görev Raporu'na göre de kütüphaneler, «toplumda yaşayan tüm insanlara» hizmet etmelidir. Hizmette ayırım düşünülemez olduğundan tutuklularına ve oradaki tüm tutuklulara hizmet vermek amaçlanacak, verilecek, yaygın hale getirilecektir.

Cezaevlerine kütüphane hizmeti sağlamanın kanuni temeli de vardır. 1955'de hazırlanan Birleşmiş Milletler'in «Tutukluların Topluma Kazandırılması için Standart Minimum Kurallar»ı kütüphane hizmetlerini kapsamaktadır. Bugün birçok ülke oluşturdukları toplantı kararları ve yönetmelikler ile kütüphane hizmetinden faydalanmanın, tutukluların kanuni hakkı olduğunu belirtir. (5).

(3) Cressoy E.H. Sutherland. Principles of Criminology. Chicugo. J.B. Lippincott Co., 1355.

(4) Phyllis I. Dalton. «Library Services to Correctional Facilities in Other Countries.» Library Trends 26 (1977-1978) s. 112.

(5) Rhea Joyce Rubin, Connie House. «Library Service in U.S. Jails : Issues Questions, Trends». Library Journal 108 (1983) s. 173.

Bugün birçok ülkede tutuklulara kütüphane hizmeti sağlanmaktadır. Bunun nedenleri :

1 — Böyle bir hizmete gerek duyulmaktadır.

2 — Tutukluların, dışardan, arkadaşlarından ve ilgililerden okuma malzemelerini sağlamaları yeterli olmamaktadır.

3 — Cezaevindeki eğitsel faaliyetlerle uğraşma kütüphane hizmetlerine duyulan ihtiyacın yerine geçememektedir.

4 — Sadece bağlı kitaplarla, kütüphane hizmeti gerçekleştirilememektedir.

5 — Çevredeki kütüphanelerle işbirliğine gerek duyulmaktadır.

6 — Kütüphane hizmetleri tutukluları topluma kazandıracaktır. (8)

Tarih boyunca tutuklulara kütüphane hizmeti sağlama faaliyetleri sürekli olmuştur. 19. yy'da tutuklulara din eğitimi vermek için din kitapları sağlanmıştır. 1900 lerde cezaevlerinde kitapların tedavi edici değeri anlaşılacak şekilde, 1905 de cezaevinde kütüphane hizmetleri vermeye başlanmıştır. Amerika'da ilk girişimlere Iowa, Illinois, Nebraska öncülük etmiştir. Amerikan Kütüphaneciler Derneği ve Cezaevi Derneği daha iyi hizmet vermek için birlikte çalışmaya başlamışlardır. 1930 larda hizmetler geliştirilmiştir. 1938'de konuyla ilgili kuruluşlar açılmıştır. 1960 ve özellikle 1970 yılında sonra bu hizmetler halk kütüphaneleri tarafından verilmektedir. (7) Hizmetleri halk kütüphanelerinin yüklenmesinin nedenleri :

1 — Tutukluların halk kütüphanesi hizmetlerine ihtiyaç duymaları,

2 — Ülkelerin ve derneklerin, tutuklulara en iyi hizmet verecek olan kütüphane türünün halk kütüphaneleri olarak belirlenmesi,

3 — Halk kütüphanelerinin görevleri arasında tüm topluma hizmet verme ilkesinin olması ve bunun tutukluları da kapsamaması,

4 — Cezaevleri ile halk kütüphaneleri arasında işbirliğinin başlaması,

5 — Tutukluların halk kütüphanesi aracılığıyla çevredeki diğer kütüphanelerden de faydalanmak istemeleri,

6 — Halk kütüphaneleri eğitici faaliyetlere önem verdiğinden, tutukluları topluma kazandırma, eğitime işlevini de gerçekleştireceğinin kabul edilmesi,

7 — Halk kütüphanelerinin cezaevlerine hizmet vermeleri için devlet tarafından bütçelerinin desteklenmesidir.(8)

(8) Dal ton, op. cit., s. 113.

(7) Barratt Wilkins. «The Correctional Facility Library : History and Standards». **Library Trends** 26 (1977-1978) ss. 119-123.

(8) Jane Pool. «Public Library Services to Correctional Facilities». **Library Trends** 26 (1977-1978) SS. 139-153.

Halk kütüphaneleri tarafından cezaevlerine verilen kütüphane hizmetleri iki şekilde olabilir :

1 — Cezaevinin kendine özgü koleksiyonu yoksa, halk kütüphanesi kitaplarını ve varsa diğer kaynaklarını belli sürelerde cezaevlerine ödünç verir.

2 — Tutuklular için, cezaevinin kendi olanakları ile oluşturduğu kütüphanesi varsa, halk kütüphanesi cezaevinin kütüphanesine ve dolayısıyla tutuklulara çeşitli kademelerde hizmet verir.

Cezaevlerine halk kütüphanelerinin verdiği hizmetler, kütüphanelerin beş temel ögesi açısından incelenebilir.

OKUYUCU: Hizmetlerden yararlananların başında tutuklular gelir. Bunların yanı sıra cezaevinde çalışan tüm personele de hizmet amaçlanır. Kütüphane belirli saatlerde açıktır. Halk kütüphanesi koleksiyonunu getiriyorsa, belirlenen saatlerde getirir. (9) Tüm okuyucuların kütüphane hizmetlerine katılmaları, fikirlerinin alınmaları en uygun davranış olacaktır. (10)

GÖREVLİ: Cezaevlerinde yerleşmiş bir kütüphane yoksa, kütüphane hizmetlerini halk kütüphanesinin personeli ve/veya gönüllü kişiler (öğretmenler, kütüphanecilik öğrencileri, hukukçular, yardım dernekleri mensupları vb.) verecektir. (11) Hizmetleri cezaevi yönetiminin onayladığı, bilgili bir tutuklu ile birlikte halk kütüphanesinin gönderdiği kütüphaneci de verebilir. (12)

Cezaevinde çalışacak kütüphanecinin, insanlarla anlaşabilmesi yeteneği, moral verebilme özelliğinin yanısıra temel mesleki bilgilere, penoloji, sosyoloji ve psikoloji konusunda da bilgili olmalıdır. Cezaevinin kütüphanecisi, tutukluların rehabilitasyonunda, kütüphane planlamasında, cezaevi yöneticileri ve halk kütüphaneleriyle işbirliği yapmada en yetkili kişidir. (13)

KOLEKSİYON : International Federation of Library Associations-American Library Association standartlarına göre cezaevlerine kişi başına 5–10 kitap hesaplanarak belirli sayıda derme bırakılır, ya da birim kurulur. Meslek eğitimi görmüş bir kütüphanecinin yılda en az 4 kez bu hizmet birimlerini incelemesi gereklidir. Georgiada cezaevi kütüphanecisi olan William Clontz kitap seçimini tutuklularına seçtiği kişilerden, cezaevi personelinden ve halk kütüphanecisinden oluşan bir komisyonun gerçekleştirilmesini tav-

(9) Frank E. Andrews. «Prison Libraries How Do They Fit in?» **Special Libraries** 64 (1973), s. 271.

(10) Daniel Suvak «Images of Libraries in Prison Diaries» **Library Journal** 103 (1978). ss. 429-431.

(11) Rubin, House, op. cit., s. 174.

(12) George Chandler. **Libraries in the Modern World** Oxford, Pergamon Press, 1965, s. 72.

(13) Harris C. Me Claskey. «Training »nd Research in Correctional Librarianship. **Library Trends** 26 (1977-1978) ss. 39-52.

siye etmektedir. ⁽¹⁴⁾ Ancak cezaevlerine yönetsel kararlar ve sansür nede- niyle birçok yayınlar alınamamaktadır. ⁽¹⁵⁾

Yapılan araştırmalara göre tutuklular en çok sağlık, hukuk, insan iliş- kileri konularına ve gazetelere, dergilere ilgi duymaktadırlar. Gör-işit mal- zemeleri kullanılmakla birlikte yaygın değildir. ⁽¹⁶⁾

HİZMET VERİLEN YER: Kütüphane hizmetleri için yer ayrılması is- tenir. Bu ufak birimler halk kütüphanelerinin şubesi olarak kabul edilir. Kütüphane için ayrılan bir yer olmadığında elde taşınabilen çanta veya kutu- lar içine kitap katalogları konularak, tutuklulara kitapları seçtirip, sonra da onları sağlayarak hizmet verilir.

Gezici kütüphane hizmeti ve posta hizmetiyle yayın sağlama diğer yay-gın yöntemlerdir. ⁽¹⁷⁾

BÜTÇE: Cezaevi kütüphane hizmetinin maliyeti genellikle halk kütüp- hanesinden ve bağışlardan sağlanır. Cezaevi bütçesinin % 75'ini cezaevi har- camalarına, % 25'i veya daha azını kütüphane hizmetlerine ayrılması ideal olacaktır. Devletin cezaevi kütüphanesi hizmetlerini destekleyecek ödenek ayırması yerinde olacaktır. ⁽¹⁸⁾

Cezaevlerine sağlanan hizmetler kütüphanecilerin, cezaevi yöneticileri- nin, tutukluların ve kuralların yardımlarıyla daimi gelişmeye açık olmalı- dır.

TÜRKİYE'DE CEZAEVLERİNE VERİLEN HALK KÜTÜPHANESİ HİZMETLERİ VE İLGİLİ GENELGELER

Cezaevlerinde bulunan hükümlü ve tutukluların boş zamanlarını değer- lendirirken, onları eğiterek topluma kazandırmak, milli kültürlerini artırmak, dünya görüşlerini genişletmek ve sonunda topluma yararlı bireyler olarak yetiştirmek amacıyla cezaevlerine kütüphane kurulmasının ve halk kütüphanesi hizmetleri verilmesinin önemi büyüktür.

Tabloda görüldüğü üzere cezaevlerine giren ve çıkan hükümlülerin okur- yazarlığa göre dağılımı ⁽¹⁹⁾ incelendiğinde, okuryazarların çoğunluk olduğu ve kütüphaneden faydalanabileceği düşünölmektedir. Okur yazar olmayanlar da cezaevlerinde yaygın olarak verilen okuma yazma kurslarıyla yetişip kütüphane hizmetlerinden yararlanacaklardır.

(14) William Clontz. «Prison Libraries-A Tim For Change». *American Libraries* S (1974) s. 9.

(15) Andrews, op. cit., s. 270

(16) Lefeta N. Burt, «Information Needs of Inmates» *Library Trends* 26 (1977-1978) ss. 27-38.

(17) Rubin, House, log. cit., s. 174.

(18) *ibid.*

(19) T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü. *Türkiye İstatistik Cep Yıllığı 1982. Anka- ra, 1982 (Devlet İstatistik Enstitüsü Yayın No. 1020) s. 60.*

Cezaevlerine giren ve çıkan hükümlülerin okuryazarlığa göre dağılımı

A. Giren B. Çıkan

		1976	1977	1978	1979 1980
Okuryazarlık			(1)	(1)	(1)
Toplam	A.....	50469	36271	45 762	36613
	B.....	47 301	31 427	42 804	35829
Okuryazar olan	A.. .	44159	32261	40 954	32117
	B.....	42 081	28 049	37 508	31881
Okuryazar olmayan	A.. ..	6198	3 453	4 494	3 845
	B.....	5 214	2 955	4 076	3 364
Bilinmeyen	A	117	557	314	651
	B.....	6	423	1220	584

(1) Yer değiştiren hükümlüleri kapsamaz.

Cezaevinde kütüphane hizmetlerinin verilmesi hakkında genelge ve yönetmelikler yayımlanmıştır.

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın «Cezaevlerindeki vatandaşların halk kütüphanelerinden yararlanmaları» hakkında 14 Temmuz 1981'de yayınlanan genelgesine göre «cezaevlerine bir ay süreyle ödünç kitap verilmesi ve bunlarla ilgili işlemlerin yapılması» gerekmektedir. «Ayrıca, kütüphanesi bulunan cezaevlerinde görevli kütüphane memurlarının hizmet içi eğitimlerinde, halk kütüphaneleri tarafından yardımcı olunması uygun görülmektedir.»⁽²⁰⁾

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın «Kitap Toplama, Dağıtma ve Okuma Kampanyasının Başlatılması» hakkında 16 Aralık 1981 de yayınlanan genelgesine göre, «Mahkûmların, hastaların ve yetiştirme yurtlarında bulunanların da bu kampanyadan yararlanması için ilgili kuruluşlarla gerekli ilişkilerin kurulması» istenmektedir.⁽²¹⁾

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın 19 Ağustos 1982 de Resmi Gazete'de yayınlanan «Halk ve Çocuk Kütüphaneleri Yönetmeliği'ne göre de cezaevlerine halk kütüphanesi hizmeti verilmesi, hizmetlerin yaygınlaştırılması, işbirliği sağlanması, cezaevinde kütüphane varsa halk kütüphanelerinin bunlara katalog ve tasnif, okuyucu hizmetleri vb. hususlarda yardımcı olması» belirtilmektedir.⁽²²⁾

(20) T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı. Cezaevlerindeki Vatandaşların Halk Kütüphanelerinden Yararlanmaları Hakkındaki Genelge. 14 Temmuz 1981.

(21) T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı. Kitap Toplama, Dağıtma ve Okuma Kampanyasının Başlatılması Hakkındaki Genelge. 16 Aralık 1981.

(22) T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı. «Halk ve Çocuk Kütüphaneleri Yönetmeliği- Resmi Gazete, 19 Ağustos 1982.

T.C. Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkif Evleri Genel Müdürlüğü'nün 10 Kasım 1982 tarihli, «Kitap, Kütüphane, Kitaplık» hakkında yayınladığı genelge'ye göre «ağır ceza merkezlerindeki cezaevlerinde birer kütüphane, mülhakat cezaevlerinde ise birer kitaplık kurulması uygun ve yararlı görölmektedir» (17).

Yönetmelik ve genelgeler sonuncunda Türkiye'de halk kütüphanelerinin cezaevlerine hizmeti :

1 — Kültür Bakanlığı yayınlarının ve kitap toplama kampanyasından elde edilen yayınların, cezaevleri kütüphanelerine bağış olarak verilmesi,

2 — Cezaevindeki hükümlülere, halk kütüphaneleri tarafından ödünç kitap verilmesi şeklinde yapılmaktadır,

Kırşehir; Seben - Bolu; Yalvaç - İzmir; Konya; Sütçüler, Uluborlu, Senirkent, Keçiborlu - Isparta'da cezaevlerine halk kütüphanesi hizmetleri verildiği, «Faaliyet Raporları» nda belirtilmektedir, (24)

CEZAEVİNDE YAPILAN BİR İNCELEME

Cezaevlerinde verilen kütüphane hizmetlerini inceleyebilmek amacıyla, Ankara'da cezaevine gidilmiş ve rasgele örnekleme yoluyla seçilen 54 erkek hükümlüye anket uygulanmıştır.

İnceleme yapılan cezaevinde 60'ı kadın olmak üzere 1300 civarında hükümlü vardır. Hükümlülere eğitim programları uygulanmaktadır. Okuma yazma bilmiyenlere kurslar düzenlenmektedir. Psikoloji, sosyoloji, medeniyet tarihi, edebiyat, sanat tarihi, hukuk, yurttaşlık bilgisi, beden eğitimi vb. konularda zorunlu eğitim uygulanmaktadır. Eğitim programları için gerektiğinde Milli Eğitim Bakanlığı ile işbirliği yapılmaktadır.

Hükümlüler günlük işlerinden sonra kütüphaneden faydalanmaktadırlar.

Cezaevinde verilen kütüphane hizmetini kütüphanelerin beş temel öğesi açısından inceliyelim.

OKUYUCU: Hükümlüler kütüphaneden değişimli olarak haftanın belirli günlerinde, belirli saatlerde yararlanmaktadırlar.

Kütüphaneden yararlanan hükümlülerin özellikleri incelenirse yaş gruplarının dağılımı aşağıdaki gibidir.

(23) T.C. Adalet Bakanlığı. **Kitap, Kütüphane, Kitaplık Hakkındaki Genelge.** 10 Kasım 1982.

(24) T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler Genel Müdürlüğünde 16 Aralık 1983 gününde yapılan görüşme.

Yaş Grupları	Sayıları
22 — 29	17 kişi
30 — 39	22 »
40 — 49	10 »
50 — 59	4 »
60 ve yukarısı	1 *

Hükümlülerin eğitim düzeyleri :

Eğitimi	Sayıları
Okuma yazma bilenler	2 kişi
İlkokul	10 »
Ortaokul	7 »
Lise	22 »
Üniversite	13 »

Hükümlülerin meslekleri :

Meslekler	Sayıları
Serbest meslek	27 kişi
Memur	13 kişi
İşçi	6 »
Saatçi	5 »
İşsiz	2 »
Öğrenci	1 »

Hükümlülerin cezaevine girmeden önce kütüphane kullanıp kullanmadığı araştırıldığında, 54 kişiden sadece 12 sinin daha önce hiç kütüphane kullanmadığı belirlenmiştir. Daha önce hiç kütüphane kullanmayanların eğitim düzeylerine göre dağılımları aşağıdaki gibidir.

Eğitim Düzeyleri	Sayıları
Okuma yazma bilen	1 kişi
İlkokul	4 »
Ortaokul	3 »
Lise	4 »

Bu kişilerden 9 tanesi, burada kütüphane kullandıktan sonra, çıkınca başka kütüphanelere de gideceğini belirtmiştir.

Anket uygulanan hükümlülerin, cezaevinde buldukları süreler çeşitli olmakla birlikte, ortalama 3 - 10 ay arasında dağılmaktadır. En son cezaevine girenin 4 üncü günü, en uzun süredir cezaevinde bulunanın 6'ncı senesi

dolmuştur. Bu sürede tüm hükümlüler kütüphaneye gelmişlerdir. Çünkü, cezaevindeki dersleri izlemek için gelenler, kütüphaneye ayrılan yerde ders görmektedirler.

Hükümlülerin % 9 u dışardan yayın getirterek,
% 25 i arkadaşlarından yaym alarak,
% 63 ü kütüphaneden faydalanarak,

yayınlan okumaktadırlar. Sadece % 3'ü her üç şekilde de yayınlardan faydalanamamaktadır ve cezaevinde yayın okuma olanağı bulamamaktadırlar.

Kütüphaneden, okuyuculara bir hafta süreyle Ödünç kitap verilmekte, kayıtlar tutulmakta ve gerektiğinde süre uzatılmaktadır.

Halk kütüphaneleri, buradaki okuyuculara hizmet vermemektedir.

GÖREVLİ: Kütüphanede 2 görevli memur ve 1 tutuklu hizmet vermektedir. Görevlilerin kütüphanecilikle ilgili herhangi bir eğitimleri yoktur. Bu kişiler kitapların kayıtlarını tutarak, kitap ödünç vermektedirler.

KOLEKSİYON: Koleksiyon bağış olarak sağlanmaktadır. Kişilerin, kurumların bağışları Adalet Bakanlığının yetkililerince incelenmekte, uygun bulunduğu taktirde kütüphaneye verilmektedir.

Kitaplara geliş sırasına göre numara (aksesyon numarası) verilmekte ve bu numaralara göre hazırlanan listeler duvara asılarak okuyucular tarafından bir tür katalog olarak kullanılmaktadır. Her kitap için ödünç verme kartı hazırlanmıştır. Bu kart üzerine okuyucunun adı, koğuşu yazılmaktadır. Ayrıca bir defterde de o gün kitap alanların kaydı tutulmaktadır.

Koleksiyonda 1700 kitap vardır. Haftada okunmak üzere, ödünç alınan kitap sayısı 150-200 arasındadır.

Koleksiyonda, cezaevinde verilen derslere faydalı olması için ansiklopedi vardır. Kitaplar eski basımlıdır. Din ve tarih konulu kitapların sayısı çoğunluktadır. Okuyucuların ilgi gösterdikleri kütüphane kaynaklarının yüzdesi aşağıdaki gibidir.

Kaynaklar	Yüzdeler
Kitap	% 35
Dergi	% 26
Gazete	% 24
Kaset	% 15

Okuyucuların ilgisini çeken konuların yüzdesi aşağıdaki sırada saptanmıştır.

Konular	Yüzdeler
Eğitim	% 17
Spor	% 12
Bilim ve Teknik .	% 11
Sağlık	% 10
Cinsel Eğitim	% 10
Müzik	% 9
Pratik bilgiler veren kitaplar (Radyo, TV vb. tamiri)	% 8
El sanatları	% 4
Psikoloji	% 4
Tarih	% 3

Tutuklular kendi sorunlarıyla ilgili olarak en fazla «hukuk» konusundaki yayınlara ilgi göstermekte ve bu konudaki yayınların kütüphanede bulunmasını istemektedirler.

Tutukluların % 51 i Roman
% 50 i Şiir
% 18 i Biyografi
% 10 u Piyes
% 6 sı Deneme okumaktan hoşlanmaktadırlar.

BİNA: Bina kütüphane hizmetleri ve ders vermek için ayrılmıştır. Ders haricinde kütüphane olarak kullanılmaktadır. Dış görünüş itibariyle bakımlı ve temiz bir yerdir. Büyük bir sınıf büyüklüğünde olup, tahta sıralar kullanılmaktadır.

Kütüphanede televizyon yoktur. Televizyon koğuşlarda izlenmektedir. Bina soba ile ısıtılmaktadır.

BÜTÇE: Yayın satın alınmadığından, kitaplar sadece bağış olarak sağlanmaktadır. Kütüphanenin bütçesi yoktur. Kişi ve kuruluşların para ile koleksiyon bağışları beklenmektedir.

«Daha iyi hizmet vermesi için kütüphaneye ne şekilde katkıda bulunursunuz?» sorusuna tutukluların :

% 40 ı kütüphanede «görevli» çalışarak,

% 34 ü paraca destekliyerek,

% 22 si .sadece fikirleriyle destekliyerek katkıda bulunacağını bildirmiştir. Tutukluların % 4 kütüphane hizmetleriyle ilgilenmediklerini belirtmişlerdir.

Hizmetlerin geliştirilmesi için cezaevi, Ankara İl Halk Kütüphanesinden yardım talebinde bulunmuş, ancak yardım görmemiştir. Aynı şekilde Cebeci Halk Kütüphanesi ile de bir işbirliği söz konusu değildir.

YORUM VE ÖNERİLER

Cezaevlerine verilen halk kütüphanesi hizmetleri incelendiğinde, son yıllarda büyük gelişmelere raslanmaktadır, özellikle Amerika Birleşik Devletlerinde bu konudaki hizmetler ileri düzeydedir ve sürekli gelişme göstermektedir. Verilen hizmetlerin öneminin anlaşılması ve cezaevleriyle kütüphaneler arasındaki artan işbirliği son yıllardaki gelişmelerin başlıca nedenleridir.

Türkiye'de ise T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı ile T.C. Adalet Bakanlığı'nın yayınladığı yönetmelik ve genelgelerle cezaevlerine halk kütüphanesi hizmetlerinin verilmesi istenmektedir. Anket uygulanan hükümlülerin de büyük bir çoğunluğu, kütüphane hizmetlerine ilgi göstermekte ve çeşitli yayınlan okumak istemektedirler. Aynı şekilde anket uygulanan cezaevinin savcısı, halk kütüphanesiyle işbirliği yapmaya çalışmış ancak bunu sağlayamamıştır. Bütün bu istek ve gereksinimler sonucu herhangi bir hizmet gerçekleştirilmediği halde, küçük yerleşim merkezlerinde, halk kütüphaneleri cezaevlerine hizmet vermektedirler, Bu hizmetlerin varlığı T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayınlar Genel Müdürlüğünde yapılan görüşmeler ve üç aylık faaliyet raporlarından anlaşılmıştır. Cezaevine hizmet verdikleri bildirilen bazı halk kütüphanelerinin, hizmet verdiklerinden emin olunmuştur. Üç aylık faaliyet raporlarında sadece birer satırla «cezaevine halk kütüphanesi hizmeti verilmektedir» diye belirtilen bu hizmetler kanımızca yeterli değildir. Sadece hizmetin verildiğinin belirtilmesi, bu hizmetlerin niteliğinin anlatılmaması, hizmetleri geliştirmeye çalışılmaması, çalışılsa dahi bunun belirtilmemesi, bizi bu kanıya götürmektedir. Ankara'da ise, hükümlülerin ve cezaevi yöneticilerinin büyük isteklerine rağmen halk kütüphanesi hizmetlerine raslanmaması hayret vericidir. Oysa başkentteki halk kütüphanelerinin hizmet vermede diğerlerine örnek olması beklenirdi. Bunların sonucunda, halk kütüphaneleri cezaevlerine hizmet verse dahi, hizmetlerin tüm Türkiye çapında yaygın olmadığı, verilen hizmetlerin kişiler arası anlaşmalara dayandığını ortaya koymaktadır.

Verilen ve verilmesi gereken hizmetleri bildiğimiz, konunun önemini kavradığımız kabul edilirse, «hizmetlerin geliştirilmesi için neler yapılmalıdır?» Bu konuda bizim yapabileceğimiz başlıca öneriler şunlar olabilir :

1 — Cezaevlerine halk kütüphanesi hizmetleri başta tutukluları olduğu kadar, cezaevi yöneticilerini de kapsmalıdır.

2 — Cezaevlerinde öğretmenler, sosyologlar, sosyal hizmet uzmanları, psikologlar, sağlık elemanları ve buna benzer konularda yetişmiş kişiler çalışmaktadırlar. Bu mesleklerden kişilere görev verildiği gibi, kütüphanecilik konusunda eğitim görmüş, halk kütüphanelerinde uzun süre çalışmış kü-

tüphanecilere cezaevlerinde görev verilmelidir. Kütüphanecilerin cezaevi ile halk kütüphanesi arasında bağıntı kurmaları ve gerektiğinde eğitim faaliyetlerine katılmaları gerçekleştirilmelidir.

3 — Tutukluların ilgisini çekecek güncel yayınlar sağlanmalıdır. En çok hukuk konusundaki yayınlar istenildiğinden bu konudaki yayınların sağlanmasına önem verilmelidir.

4 — Kütüphane hizmetleri için cezaevlerinde yer ayrılmalıdır. Eğer bu olanaksızsa, halk kütüphanesi hizmetlerinin cezaevi koşullarına kadar girmesi sağlanmalıdır. (Gezici Kütüphane hizmetleri bize uygun olabildiği halde, cezaevi yöneticileri bunun güvenlik açısından olanaksız olduğunu belirtmektedirler).

5 — Cezaevinde kütüphane varsa, bunun mutlaka bütçesi olmalıdır. Halk kütüphanesi, cezaevinde kütüphane olsa da, olmasa da hizmet vereceğinden, halk kütüphanelerine bu işler için ilave ödenekler ayrılmalıdır.

Sağlanması gereken hizmetler sürekli gelişim göstermektedir. Bunların sonucunda, belirlenen öneriler, duyulacak ihtiyaçlara göre her an daha da artacaktır. Belirlenen ve belirlenecek hizmetler, gerek cezaevlerine, gerekse halk kütüphanelerine görev ve sorumluluklar yüklemektedir. Bunlar gerçekten de üzerinde önemle durulması gereken konulardır. Çünkü, şimdi cezaevinde olanlar, yakında serbest olacaklardır. Onları faydalı vatandaşlar olarak yetiştirmek ve topluma kazandırmak istiyorsak bu fırsattan yararlanmalıyız.

KAYNAKÇA

1. Andrews, Frank E. «Prison Libraries How do They Frt in?» **Special Libraries** 64 (1973), 270 - 271
2. Burt, Lesta N. «Information Needs of Inmates» **Library Trends** 26 (1977-1978) 27-38
Bu makale, tutukluların ilgi duydukları konuları incelemektedir.
3. Chandler, George. **Libraries in the modern World** Oxford, Pergamon Press, 1965
4. Clontz, Villiam. «Prison Libraries-A Time for Change» **American Libraries** 5 (1974) 9
5. Dalton, Phyllis I «Library Services to Correctional Facilities in Other Countries. «**Library Trends** 26 (1977-1978) 112-113
Cezaevlerine halk kütüphanesi hizmetlerinin verilmesinin gerekliliğinden bahsedildikten sonra, birçok ülkede bu hizmetlerin nasıl geliştiği anlatılmaktadır,
6. Ersoy, Osman. **Halk Kütüphanelerimiz üzerinde Bir Araştırma**. Ankara, 1966, S-1